

התפילה וימשיך המזמור עד סופו. ובשו"ת אגרות משה (ח"ב טז) כתב שאם אין לו שהות לחזור – יאמר פסוק זה אחר המזמורים כי הסדר אינו מעכב. ומשמע מדבריו שזהו שלא כהמשנ"ב. ולכאורה יתכן שגם המשנ"ב סובר כן, ומה שכתב 'שאינו לו שהות' היינו לומר מ'פוח' עד סוף המזמור, אבל אם יש לו שהות לאמרם, יאמר במקום שנוכח ולא לאחר התפילה).

## דף ה

ד. א. מה ענינה של קריאת שמע שעל המטה?

ב. אלו מאמרים הובאו בסוגיא בענין היסורים, בשבח התורה ועוסקיה ובענין מלחמת היצר?

א. אמר רבי יהושע בן לוי: אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת, מצוה לקרותה על מטתו. אמר רב נחמן: אם תלמיד חכם הוא – אינו צריך (שרגיל לגרוס תדיר, ודיו בכך (רש"י). ועוד שתורתו משמרתו. ע' תר"י). אמר אביי: אף תלמיד חכם צריך שיאמר פסוק אחד של רחמים, כגון בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' א-ל אמת.

א. קריאת שמע שעל המטה היא פרשה ראשונה של שמע (ראשונים עפ"י גמרא ס: וכ"כ רש"י ותוס' במשנה). וטוב לקרות שלש פרשיותיה (ע' משנ"ב רלו). ומוסיפים לומר פסוקי רחמים כגון שיר של פגעים ועוד (פוסקים, עפ"י שבועות טו).

ב. הרמב"ם והשו"ע לא כתבו שתלמיד חכם אינו צריך. ושמו סוברים שאביי חולק על רב נחמן. וכן משמע בירושלמי, שגם ת"ח צריך. ואילו הר"ף והרא"ש הביאו מימרא דרב נחמן, וכן הוא במג"א (עפ"י עינים למשפט. ולהלן ח: אמר רבי יהושע בן לוי לבניו – לפי פירוש אחד – שלא לשכב ללא קריאת שמע, וכן צוה רבנו הקדוש לבניו – בפסחים ק"ב).

ג. טוב לקרוא בעמידה או בשיבה (עפ"י משנ"ב רלו).

אמר רבי יצחק: כל הקורא ק"ש על מטתו, כאילו אוהו חרב של שתי פיות בידו (להרוג את המזיקין. רש"י, וכן איתא בירושלמי); מזיקין בדלים הימנו. [עוד אמרו (יד). כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן – אין מבשרין אותו בשורות רעות].

המאירי ועוד פרשו מהות המזיקין: מחשבות זרות הבאות לאדם בעתות הפנאי, וכן החלומות והדמיונות המופיעים בשינה.

ב. כל העוסק בתורה – יסורים בדלים הימנו. וכל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקב"ה מביא עליו יסורים מכווערים (כנגעים. עתוס' שבת נה.) ועוברים אותו; –

אם רואה אדם שיסורים באים עליו – יפשפש במעשיו (ואם מצא – יעשה תשובה). פשפש ולא מצא – יתלה בביטול תורה. לא מצא – בידוע שיסורים של אהבה הם. [ומסופר על רב הונא שארע לו נזק ברכושו ופשפש במעשיו ולא מצא, עד שהראו לו החכמים דבר שאינו ראוי לו לפי מדרגתו (והוא היה סבור שמוותר הדבר), וכשקיבל עליו לעתיד שלא לעשותו – הושלם חסרונו]; –

כל שהקב"ה חפץ בו – מדכאו ביסורים. ודוקא אם מקבלם מאהבה. ואז שכרו יראה זרע יאריך ימים, וגם תלמודו מתקיים בידו; –

נחלקו החכמים אלו הם יסורים של אהבה; אחד אמר כל שאין בהם ביטול תורה ואחד אמר כל שאין בהם ביטול תפילה. ובשם ר' יוחנן אמרו: אלו ואלו יסורים של אהבה; –

מה שן ועין שהם אחד מאבריו של אדם – עבד יוצא בהם לחרות, יסורים שממריקים כל גופו של אדם על

אחת כמה וכמה; מה 'ברית' האמור במלח (ברית מלח עולם), מלח ממתקת את הבשר, אף 'ברית' האמור ביסורין (אלה דברי הברית בסוף התוכחות); והבאתי אתכם במסורת הברית (יחזקאל כ). עפ"י רש"י והערוך), יסורים ממרקים כל עוונותיו של אדם; –

שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולם לא נתנם אלא ע"י יסורים. אלו הן: תורה ארץ ישראל והעולם הבא; –

כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו (נראה לכאורה בגמרא ד'או או' קתני) – מוחלים לו על כל עוונותיו; –

נגעים – הרי הם מזבח כפרה ולא יסורים של אהבה. ואבעית אימא, בארץ ישראל – אינם של אהבה (שבה ערי חומה מקודשות והמצורע טעון שילוח רש"י. ודעת הר"א אלהן מובא ברשב"א) שהמצורע היה טעון שילוח אף בזמן שהיובל לא נהג, ודלא כהתוס'. או משום שנוהרים שם לענין טהרות (תוס'). בבבל – יסורים של אהבה (וע"ע מהרש"א ורא"מ הורביץ). ואבע"א: בצנעה – יסורים של אהבה. בפרהסיא – מזבח כפרה.

בנים שמתו – יסורים של אהבה (שהאבלות מכפרת על עוונותיו). ושאינן לו בנים כלל – אינם יסורים של אהבה.

עוד ספרו על כמה מהחכמים שנחלו ונתיסרו, וכשנשאלו 'חביבים עליך יסורים?' אמרו: 'לא הם ולא שכרם, וריפאום [אחרים ולא הם עצמם, הגם שבכחם היה לרפא אחרים – שאין חבוש מתיר עצמו מביט האסורים].

אמר רבי לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע... אם נצחו – מוטב, ואם לאו – יעסוק בתורה... ואם לאו – יקרא קריאת שמע... ואם לאו – יזכור לו יום המיתה. ועוד דרש על הפסוק ואתנה לך... שעשרת הדברות, המקרא, המשנה, נביאים וכתובים והגמרא – כולם נתנו למשה מסיני.

## דפים ה – ו

ה. אלו מאמרים הובאו בסוגיא מאבא בנימין?

תניא אבא בנימין אומר: על שני דברים הייתי מצטער כל ימי; – על תפילתי שתהא לפני מטתי – כלומר סמוך למטתי.

לפרש"י הנהגה זו כוללת שלא להתעסק בדבר אחר משקם להתפלל, אף לא בלימוד תורה. ותוס' ורא"ש ותר"י חולקים (וכ"מ ברמב"ם (תפלה ו,ד) ובפסקי הרי"ד).

וכתבו לחלק בדעת רש"י בין אם רגיל להתפלל באותו מקום שהוא לומד, שחוששים שמא יימשך ויעבור הזמן, ובין אם יש לו מנין קבוע בביהכ"נ שבזה אין חוששים (וכ"פ בשו"ע פט,ו). ויש מחלקים בין אם הגיע זמן ק"ש ותפילה אם לאו, ויש מחלקים בין אם יש כעת מנין עשרה שאז אין ללמוד עד שיתפלל, אם אין (ע' בשו"ת מהרי"ו קצג).

עוד בענין עשיית חפציו קודם התפילה – להלן יד.

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. [וא"ר חמא בר' חנינא א"ר יצחק: כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים. רנב"י אמר: אף אין אשתו מפלת נפלים].

א. טעם הדבר משום כבוד השכינה [מפני שההיכל במערב. רמב"ם בית הבחירה ז,ט], לפיכך נכון להסב בתשמיש מרוח מזרח או מערב (עפ"י רש"י ותוס'. וע' במעדני יו"ט שכתב טעם נוסף, ולדבריו יש להדר שראש המטה יהא לצפון).